

АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЖИТЛА

¹ Вінницький національний технічний університет

² ВСП Вінницький фаховий коледж будівництва, архітектури та дизайну КНУБА

Анотація

У роботі розглядаються ключові підходи до архітектурно-планувальних принципів формування соціального житла.

Ключові слова: соціальне житло, доступність житла, житлова типологія, житлові проекти Європи, житлове середовище.

Abstracts

The paper examines key approaches to architectural and planning principles for the development of social housing.

Key words: social housing, housing typology, accessibility, energy efficiency, cooperative housing, modular construction, sustainable urban development, social integration.

Вступ

Проблематика забезпечення населення доступним і комфортним житлом набуває особливої актуальності в умовах урбанізації, соціальної поляризації та зростання вартості нерухомості у великих містах [1-3]. Соціальне житло – це не лише питання надання даху над головою малозабезпеченим верствам населення, а й стратегічний інструмент формування збалансованого міського середовища, розвитку соціальної інтеграції та запобігання маргіналізації окремих груп [4-6].

Європейська практика доводить, що якісна архітектура та продумане містобудівне планування можуть суттєво підвищити ефективність соціального житла, перетворюючи його на повноцінний елемент міського життя [7-9]. Протягом останніх десятиліть уряди Німеччини, Австрії, Данії, Нідерландів, Франції та Іспанії реалізували низку інноваційних програм, спрямованих на інтеграцію соціального житла у структуру міста через багатофункціональні простори, змішані типи забудови та стале використання ресурсів.

Важливо, що сучасне соціальне житло у Європі все частіше розглядається не як окремих тип будівництва для малозабезпечених, а як комплексне рішення у межах політики сталого міського розвитку. Проекти останніх років демонструють тенденцію до архітектурної естетики, високих стандартів енергоефективності, використання місцевих матеріалів і створення спільнотних просторів, які формують почуття належності мешканців до місця проживання [9-11].

У цьому контексті розгляд десяти реалізованих європейських проєктів, представлених у матеріалах видання «Хмарочос» (2020), надає цінну аналітичну базу для узагальнення найуспішніших практик архітектурного, планувального та соціального характеру, що формують нову парадигму соціального житла як відкритого, інклюзивного та сталого середовища.

Мета і завдання дослідження.

Мета: визначити особливості формування соціального житла, які забезпечують його доступність, якість довкілля та інтеграцію в міське середовище.

Основна частина

Для України аналіз європейських практик соціального житла має особливе значення у період післявоєнного відновлення, коли питання масового будівництва доступного, швидкого та якісного житла стає критичним для реінтеграції переселенців, молодих спеціалістів та соціально вразливих категорій населення. Вивчення підходів до формування соціального житла у європейських країнах дозволяє визначити принципи, які можуть бути адаптовані для національної житлової політики, з урахуванням економічних, кліматичних та культурних особливостей.

Європейські проекти соціального житла демонструють перехід від концепції «мінімального житла» до створення повноцінного житлового середовища, що враховує якість простору, інсоляцію, доступ до зелених зон і соціальної інфраструктури. Планування ґрунтується на принципах гнучкості та адаптивності, що дозволяють трансформувати квартири під потреби різних соціальних груп – від молодих родин до людей похилого віку.

У комплексі Wohnprojekt Wien (Відень, Австрія) архітектори передбачили різноманітні типи квартир з можливістю об'єднання, а також спільні простори – кухні, дитячі кімнати, тераси, де мешканці можуть організовувати дозвілля (рис. 1). Такий підхід зміцнює соціальні зв'язки та формує відчуття громади. Типова квартира має житлову площу близько 69,83 м² [12].

Рис. 1 – Квартал соціального житла Вільгельмсбург (Weltquartier Wilhelmsburg), Відень, Австрія

Подібний принцип використано у проєкті Saporea (Гренобль, Франція), де модульна структура дозволяє поєднувати квартири різного розміру навколо «соціальних ядер» – відкритих терас і внутрішніх дворів, які стимулюють комунікацію мешканців і створюють комфортний мікроклімат (рис. 2) [13].

Рис. 2 – Багатоповерхова модульна концепція соціального житла, проєкт Сапореа, Франція

На відміну від традиційної радянської моделі соціального житла, європейська практика відмовляється від периферійної локалізації таких комплексів. Сучасне соціальне житло інтегрується у центральні або реконструйовані промислові зони, забезпечуючи рівний доступ до роботи, транспорту та соціальних послуг.

Проєкт Zwicky-Süd (Цюрих, Швейцарія) є прикладом реінтеграції колишньої промислової території в житловий квартал, де співіснують соціальні та комерційні житлові одиниці (рис. 3). Будівлі виконано з екологічних матеріалів, а на дахах облаштовані зелені тераси з громадськими садами [14].

Рис. 3 – Проект соціального житла Zwicky-Süd, Цюрих, Швейцарія

У Данії комплекс Urban Rigger вирішує проблему дефіциту житла для студентів шляхом плавучих модульних блоків на основі морських контейнерів. Це приклад мобільної архітектури, яка поєднує функціональність, енергоефективність та відновлювані джерела енергії (сонячні панелі, теплові насоси) [15].

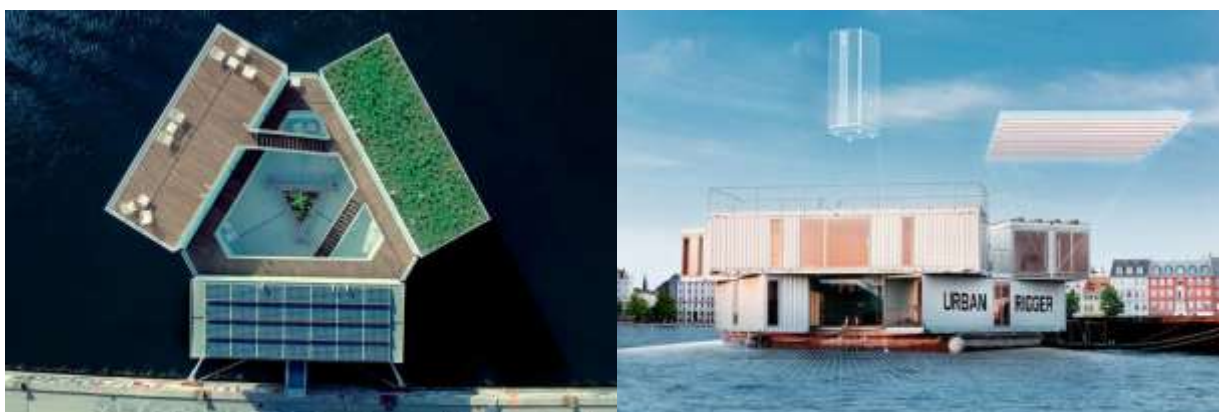

Рис. 4 – Комплекс соціального житла Urban Rigger, Данія

Типологія житлових систем. У проєктах відзначено застосування різноманітних типів житла – від компактних квартир для молодих родин до багаторівневих житлових блоків із внутрішніми дворами й спільними зонами. Наприклад, у швейцарському кварталі Цвікі-Зюд переосмислено колишню промислову зону під житловий корпус із трьома типами забудови: висотна секція, блокова забудова та залоподібна будівля.

Архітектурно-планувальні рішення. Підвищена гнучкість планування, наявність спільних зон (кухні, майстерні, дахові тераси), орієнтація на автомобіле-залежність мінімальна. Наприклад, у Вільгельмсбург (Гамбург) створено житловий комплекс для мешканців із понад 30 національностей із різним плануванням квартир і орієнтацією на доступність.

Висновки

Соціальне житло у сучасному міському середовищі виходить за межі мінімальних житлових стандартів і стає інструментом соціальної інтеграції, сталого розвитку та енергозбереження.

Подальший розвиток соціального житла в Україні потребує адаптації європейського досвіду з урахуванням національних норм, кліматичних умов і соціально-економічних реалій, а також державної підтримки програм сталого будівництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ковальський В. П., Антепа Д. Ю. Основні принципи зеленого будівництва // Proceedings of the 6th International scientific and practical conference «European congress of scientific achievements», Barcelona, 17-19.06.2024. 2024. Pp. 227-232. URL: <https://sci-conf.com.ua/vi-mizhнародna-naukovo-praktichna-konferentsiya-europecongress-of-scientific-achievements-17-19-06-2024-barselona-ispaniya-arhiv>.

2. Ковальський В. П. Сучасні тенденції у зведенні монолітних і цегляних житлових будинків [Текст] / В. П. Ковальський, А. В. Бондар, Г. І. Лисій // Сучасні технології, матеріали і конструкції в будівництві. - 2015. - No 1. - С.106-110.
3. Погосян С. К. Актуальні методи формування урбанізованого архітектурно-містобудівного середовища [Електронний ресурс] / С. К. Погосян, М. М. Марчук, В. П. Ковальський // Матеріали ЛІІ науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, Вінниця, 21-23 червня 2023 р. – Електрон. текст. дані. – 2023. – Режим доступу: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fbtegp/all-fbtegp-2023/paper/view/17598>.
4. Ковальський В. П. Дизайн міського середовища [Текст] / В. П. Ковальський, М. О. Постолатій, І.М. Вознюк // Стратегія розвитку міст: молодь і майбутнє (інноваційний ліфт) : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (15-16 квітня 2020 року). – Харків : Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, 2020. – С. 317-322.
5. Kalafat K. Technical research and development [Text]: collective monograph / Kalafat K., Vakhitova L., Drizhd V., etc. – International Science Group. – Boston, : Primedia eLaunch 2021. – 616 p
6. Ковальський В. П. Сучасні стилі архітектури [Текст] / В. П. Ковальський, М. О. Постолатій, Д. О. Войтюк // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції "Стратегія розвитку міст: молодь і майбутнє (інноваційний ліфт)", квітень-травень 2019 р. – Харків : Харківський національний університет міського господарства імені О.Б. Бекетова, 2019. – С. 136-138.
7. Дзюбенко А. Ю. Підвищення енергоефективності житлових будинків при реконструкції [Електронний ресурс] / А. Ю. Дзюбенко, О. І. Клепач, В. П. Ковальський // Матеріали Міжнародної науково-технічної конференції «Інноваційні технології в будівництві – 2022», Вінниця, 25 листопада 2022 р. – Електрон. текст. дані. – 2022. – Режим доступу: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/itb/itb2022/paper/view/16754>.
8. Абрамович В. С. Застосування адаптивної архітектури при ревіталізації будівель і міських просторів [Електронний ресурс] / В.С. Абрамович, В.П. Ковальський, А.В. Бондар // Збірник матеріалів Міжнародної науково-технічної конференції "Інноваційні технології в будівництві (2020)", 10-12 листопада 2020 р. – Вінниця : ВНТУ, 2020. – <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/itb/itb2020/paper/viewFile/10868/9072> .
9. Ковальський В. П. Підвищення ефективності в житлово-комунальному господарстві [Текст] / В. П. Ковальський, В. П. Очеретний, М. О. Постолатій // Матеріали науково-практичної конференції "Енергія. Бізнес. Комфорт", 26 грудня 2018 р. – Одеса : ОНАХТ, 2019. – С. 2-3
10. Постолатій М. О. Об'ємно-планувальні рішення багатопверхових будівель [Текст] / М. О. Постолатій, А. В. Ковальський, В. П. Ковальський // Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих науковців «Молодь в науці: дослідження, проблеми, перспективи» (МН-2020), м. Вінниця, 18-29 травня 2020 р. – 2020. – С. 219- 221.
11. Чинники комфортності багатоквартирного житла, що залежать від його поверховості [Електронний ресурс] / В. П. Очеретний, О. В. Ковальський, В. П. Ковальський, Р. В. Сівак // Матеріали ІІІ науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, Вінниця, 10-12 березня 2021 р. – Електрон. текст. дані. – 2021. – Режим доступу: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fbtegp/all-fbtegp-2021/paper/view/12683>.
12. Десять реалізованих проєктів соціального житла у Європі URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/42199/20995.pdf?sequence=>
13. Canopea: Solar Energy Modular House with 10 kW Solar Panels. URL: <https://blog.prefabium.com/2019/12/canopea-solar-energy-modular-house-with.html>
14. Schneider Studer Primas. URL: <https://world-architects.com/en/schneider-studer-primas-zurich/project/zwicky-sud>
15. Engineering the visions of tomorrow's architecture. URL: <https://www.danfoss.com/en/service-and-support/case-stories/cf/engineering-the-visions-of-tomorrow-s-architecture/>

Ковальський Олександр В'ячеславович – студент групи БМ-24м, Факультет будівництва, цивільної та екологічної інженерії, Вінницький національний технічний університет, Вінниця

Ткач Людмила Олексіївна — викладач спеціальностей вищої категорії, ВСП Вінницький фаховий коледж будівництва, архітектури та дизайну КНУБА, e-mail: tl74v@gmail.com

Ковальський Віктор Павлович – кандидат технічних наук, доцент кафедри будівництва, міського господарства та архітектури, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: kovalskiy@vntu.edu.ua

Kovalskyi Oleksandr – student of group BM-24m, Faculty of Construction, Civil and Environmental Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia

Tkach Liudmyla O. — is a senior category teacher of special disciplines, Vinnytsia Professional College of Construction, Architecture and Design of KNUCA, Vinnytsia email: tl74v@gmail.com

Kovalskyi Viktor Pavlovych – Candidate of Technical Sciences, Associate Professor of the Department of Construction, Urban Management and Architecture, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: kovalskiy@vntu.edu.ua